

BESLUT

2019-05-27

Dnr: 18/03019
och 3041

SAKEN

Vetandets värld, P1, 2018-09-05, program om klimatskeptiker; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Programmet frias. Det strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

PROGRAMMET

I programmet intervjuades bland annat en pensionerad professor, NN, som sades vara skeptisk till klimatförändringarna. Inledningsvis sades bland annat följande.

(Reporter) – En närmast enig värld av klimatforskare har slagit fast att vi är på väg mot en varmare värld. [...] Men alla är inte lika bekymrade. (NN) – Så måste jag ju säga om det här med värmeböljan i somras, den var ju extrem här tycker man, men man måste ju ha saker i perspektiv [...] den berörde ju ungefär två procent av jordens yta.

(Reporter) – Det här är NN och han tillhör en grupp som vi kan kalla klimatskeptiker.

Reportern frågade NN vad hans huvudsakliga invändningar var, varpå följande sades.

(NN) – Ja, jag tycker att man har överdrivit den här, IPCC:s egentliga rapporter och startat upp nästan fantasier om katastrofer och liknande saker. [...] (Reporter) – Om jag tolkar dig rätt, så är det så att du förnekar inte att det pågår en uppvärmning av, av jordens klimat? (NN) – Nej, temperaturdata tyder ju på det. [...] Ungefär sedan 1979 så finns det satellitdata och förutom en topp 1998 när det var en väldigt stark El Niño så finns det ingen, inga tecken faktiskt på någon uppvärmning. [...] (Reporter) – Det här är en invändning som man ser ganska ofta om man är ute på det som vi kan kalla skeptiska webbsidor på internet. Det har blivit lite varmare, men ungefär 1998 så stannade det upp.

Därefter intervjuades en före detta tv-meteorolog som bland annat sa att om man har 1998 som referenspunkt ser det ut som att det inte finns någon global uppvärmning. Reportern sade sedan följande.

Bara för att förtydliga, så säger de officiella temperaturdata som används av världens klimatforskare att de fem varmaste åren i den globala mätserie som finns tillgänglig har kommit under 2000-talet. I dag så är 1998 på nionde plats på listan över varmaste år. Så uppvärmningen har fortsatt enligt alla officiella data [...] Att använda 1998 som basår är en teknik som man ibland kallar för "cherry picking" [...] Man använder de data som passar, eller lösryckta uppgifter som helt enkelt rör till den officiella bilden lite grand [...] Och till exempel så säger [NN] här i början att värmeböljan i somras bara berörde två procent av jordens yta. Ja, det är ju sant, om man bara tittar på norra Europa, som ju faktiskt är en ganska liten del av jordens yta. Att det dessutom var extremt varmt i Sydeuropa, i Nordafrika, i Kanada, i USA och att man i Japan betraktade värmen i somras officiellt som en naturkatastrof – det säger man inte.

Senare i programmet intervjuade reportern två forskare som studerat de så kallade klimatskeptikerna i olika forskningsprojekt. En av forskarna sa bland annat att en tidigare studie visat på en koppling mellan främlingsfientliga åsikter och klimatskepticism. Den andra forskaren, som var doktor i psykologi, sa bland annat följande om de så kallade klimatskeptikerna.

I princip är det så att man anser att det är naturligt att det uppkommer olika hierarkier mellan olika grupper, som till exempel mellan män och kvinnor, invandrare och infödda och så vidare. Och att vi ska inte försöka påverka dem på något sätt utan vi ska bara låta dem vara för att det är naturligt och till och med önskvärt. Detta synsätt är då vanligare hos de som ligger politiskt mer åt höger. [...] Det kopplas också till attityder mot djur och vegetarisk mat och vegetarianer. Att man upplever kanske då också att det är naturligt att vi människor ligger ovan naturen.

Reportern sa därefter att denna forskning kritiserats på klimatskeptiska bloggar som ett försök att stigmatisera kritikerna. NN fick sedan också svara på vad han tyckte om sådan forskning och varför han trodde att klimatförändringarna överdrevs. Avslutningsvis sa den före detta tv-meteorologen att den svaga punkten för klimatskeptikerna var att de i en vetenskaplig tidskrift måste bevisa sina egna teorier och motbevisa teorin om människans påverkan på klimatet, vilket ingen ännu hade lyckats med.

ANMÄLNINGARNA

En av anmälarna är NN. Han anser sammanfattningsvis följande.

- Reportern var partisk. Han ägnade sig åt aktivism och inte journalistik.
- NN blev förvrängd och hånad. Han fick bara komma till tals under drygt två minuter av det 20 minuter långa programmet.
- Den före detta tv-meteorologen är ingen vetenskapsman och verkar ha missförstått att det är fråga om en hypotes att den ökade koldioxidhalten skulle leda till en katastrofal temperaturhöjning vid jordytan. Bevisbördan ligger på honom. Vetenskapligt har man inte ens kunnat kvantifiera koldioxidens verkliga bidrag till eventuella temperaturförändringar. Enligt meteorologisk definition är klimat medelväder under 30 år eller mer och inget man kan observera som sådant.

- Den tidigare meteorologen påstod oemotsagd att inga som helst vetenskapliga arbeten ifrågasätter den “sanning” som han står för. Inför sändning fick reportern dock en lista med hundratals sådana artiklar.
- NN gav reportern en kartbild som visade att värmeböljan i juli 2018 bara täckte två procent av jordens yta, men denne ljög i stället om att det gällde norra halvklotet.
- Reportern ljög om att “skeptiker” har tagit värmetoppen 1998 som referens. Ingen talar om annat än åren efter 1998.

En annan anmälare för fram i huvudsak samma invändningar samt att NN närmast blev utmålad som högerextrem och otillräknelig.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Radio (SR) anser att programmet överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Syftet med programmet var att beskriva vilka klimatskeptikerna är på ett generellt plan och belysa några av de vanligaste argumenten de framför. *Vetandets värld* ville också ta reda på hur en klimatskeptiker själv upplever att det är att kämpa i motvind mot forskarsamhället.

Inledningsvis vill SR betona att det från en vetenskaplig utgångspunkt råder konsensus i forskarvärlden om att den globala uppvärmningen är orsakad av mänsklig aktivitet. FN:s vetenskapliga klimatpanel Intergovernmental Panel of Climate Change (IPCC) bildades 1988 för att förse världen med vetenskapliga fakta gällande klimatförändringar. IPCC samlar cirka 800 forskare världen över och gör regelbundna utvärderingar om hotet från klimatförändringarna. Panelen bedriver ingen egen forskning utan fokuserar på granskning och strukturering av befintlig forskning för att bedöma forskningsläget och dess arbete ska ligga till grund för ställningstaganden angående klimatförändringar. IPCC har uttalat att klimatet fortsätter att förändras, att det är vi människor som orsakar klimatförändringarna och att det krävs åtgärder för att bromsa dem.

Forskarpanelen säger i dag att det är ytterst sannolikt, eller minst 95 procent säkert, att människans utsläpp av växthusgaser är orsaken till den globala uppvärmningen. De tre senaste decennierna har det enligt IPCC varit varmare än något tidigare decennium sedan 1850. FN:s klimatpanel visar att det är möjligt att klara det så kallade tvågradersmålet, men att det är extremt bråttom att klimatsäkra och utveckla samhällen världen över.

Att det pågår en klimatförändring som beror på utsläpp av växthusgaser är således en uppfattning som omfattas av en överväldigande majoritet av världens klimatforskare, regeringar, myndigheter, försvarsmakter, försäkringsbolag och andra företag som berörs av frågan. Att i ett inslag i SR relativisera detta eller ha

en annan utgångspunkt än den som forskningen ger stöd för skulle inte vara möjligt. SR kan inte ge intrycket att det är en diskussionsfråga. Det skulle riskera att skapa osäkerheter i kunskapsläget hos lyssnarna i ett läge som klimatforskare världen över beskriver som akut vad gäller genomgripande åtgärder.

Argumenten som framförs från klimatskeptiker ligger långt från forskningens huvudfåra. För vetenskapsredaktionen är det journalistiskt motiverat att försöka ge en bild av vem det är som står för motargumenten, vilka motiv som ligger bakom och inte minst hur dessa personer arbetar på att motarbeta etablerade vetenskapliga fakta på ett sätt som inte har någon motsvarighet inom andra forskningsfält.

Med kännedom om NN:s inställning till etablerad forskning anser SR att det var påkallat med en saklighetskontroll av en sådan konkret uppgift som den att värmeböljan skulle ha drabbat en så liten del av jorden som två procent. Eftersom uppgiften var okänd för reportern bad han i efterhand NN om en källa till den. NN skickade då en länk till ett inlägg på en klimatskeptisk Facebook-sida. I texten som inlägget länkar till kan man läsa att det varma området över norra Europa utgör mindre än två procent av planetens totala yta.

Påståendet om att sommarens värmebölja endast berörde två procent av jordens yta kan alltså stämma om man bara talar om norra Europa. Det var dock även extremt varmt på en rad andra platser på jorden. Detta påtalades därför i programmet och det angavs flera platser som ligger utanför norra Europa. Reportern kontaktade även en klimatforskare vid Lunds universitet som också är Sveriges representant i IPCC. Han kände inte till NN:s påstående och ansåg att uppgiften om att värmeböljan endast berörde två procent av jordens yta var högst tvivelaktig.

Mot bakgrund av vad som sades i programmet om temperaturutvecklingen sedan 1998 har SR svårt att förstå NN:s invändning på denna punkt. Han menar sig ha sagt att uppvärmningen planat ut sedan 1998, inte att 1998 var det varmaste året hittills. Det som sades i programmet var att det är fel att påstå att uppvärmningen upphörde 1998. Det var en kort period av avmattning under åren strax efter 1998, men efter dem har temperaturkurvan stigit brant. NN:s invändning blir därför mer semantisk än en saklighetsfråga.

Den före detta tv-meteorologen är i grunden meteorolog och en välkänd, pedagogisk och kunnig talesperson för den moderna klimatforskningen. Förhållandet att han inte är vetenskapsman innebär inte att han inte skulle kunna uttala sig om klimatforskningen – på samma sätt som NN i programmet representerar ”klimatskepticismen” trots att han inte heller är klimatforskare.

Frågan om vad som är bevisat eller inte inom synen på människans påverkan på klimatet är vetenskapsteoretisk. En överväldigande majoritet av världens klimatforskare är i dag överens om att människans utsläpp av växthusgaser

värmer upp klimatet. Det är ovedersägligt, men i sig inget bevis för att hypotesen är sann. Däremot har en lång rad invändningar mot den här hypotesen falsifierats under åren, till exempel

- att uppvärmningen beror på mätfel
- att den beror på solfläckar
- att polarisarna inte smälter utan snarare växer
- att havsnivåerna inte höjs
- att det inte råder konsensus bland forskarna
- att uppvärmningen planade ut 1998 och så vidare.

Alla de argument och tusentals mätserier, studier och modellkörningar som stödjer den allmänt accepterade bilden kan knappast presenteras här. Att det finns enstaka skeptiska forskare motsäger inte den totala bilden.

Den före detta meteorologen sa inte att det inte finns några vetenskapliga arbeten som ifrågasätter klimatförändringarna. Vad han sa var – i korthet – att inga vetenskapliga studier som motsäger den dominerande bilden har stått sig i den vetenskapliga konkurrensen eller kunnat kullkasta konsensusuppfattningen. Det är ett påstående som SR inte anser behöver bemötas eller ifrågasättas. Det är sammanfattningen av forskningsläget.

NN anser också att han hånades i programmet. SR tillbakavisar detta. SR kan inte se att NN på något sätt förlöjlighades. Tvärtom togs hans invändningar upp och diskuterades på ett seriöst sätt, även om de blev ifrågasatta.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (14 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden har i flera beslut sedan 2010 konstaterat att IPCC:s slutsats om att det pågår en global uppvärmning erhåller ett mycket brett stöd bland såväl klimatforskare som ledande politiker. Att SR sänder program och inslag som utgår från denna grundsyn kan inte i sig anses strida mot kravet på opartiskhet.

Programmet handlade om vilka de så kallade klimatskeptikerna är, vilka argument de för fram och vad som driver dem. Bland annat medverkade NN, som ställde sig skeptisk till klimatförändringarna, och två forskare som studerade klimatskeptiker. Nämnden konstaterar att forskarna kopplade samman klimatskeptiska åsikter med bland annat främlingsfientlighet. Deras uttalanden får dock ses som en beskrivning av gruppen klimatskeptiker i stort och inte som kritik mot NN personligen. NN medverkade och fick ge uttryck för sin syn på klimatförändringarna och forskningen om klimatskeptiker. Mot den bakgrunden anser nämnden att programmet inte strider mot kravet på opartiskhet.

Mot bakgrund av vad SR fört fram i sitt yttrande anser nämnden inte heller att programmet strider mot kravet på saklighet.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Clas Barkman, Berivan Yildiz och Bo-Erik Gyberg efter föredragning av Karin Lundin.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Karin Lundin

Originalhandling med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.